

Riktlinjer vid hantering av vetenskaplig oredlighet

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) antog 1997 riktlinjer för hantering av vetenskaplig oredlighet. Regeringen uttalade därefter i propositionen Forskning och förnyelse, proposition 2000/01:3, att dessa riktlinjer bedöms som tillräckliga och att inga ytterligare föreskrifter då var aktuella men att frågan skulle följas upp och att regeringen avsåg att återkomma till frågan.

Frågan om hantering av vetenskaplig oredlighet har sedan aktualiserats av Vetenskapsrådet. I diskussionen med anledning av detta har nämnts att SUHF:s riktlinjer finns, men att de på grund av SUHF:s status är frivilliga och således inte bindande för någon att följa.

Med hänvisning till ovanstående har SUHF tillskrivit lärosätena och föreslagit att dessa genom egna styrelsebeslut ska fastslå ett regelverk, som bygger på principerna i SUHF:s riktlinjer och som ska vara det regelverk under vilket lärosätet arbetar i dessa frågor.

Mittuniversitetets ledningsgrupp har vid ett par tillfällen diskuterat frågan och på gruppens initiativ har synpunkter i frågan inhämtats från fakultetsnämnderna för humanvetenskap respektive naturvetenskap, teknik och medier samt lärarutbildningsnämnden. I skrivelsen till nämnderna redovisades att ett möjligt alternativ är att föreslå att styrelsen antar SUHF:s förslag till riktlinjer som våra egna. Resultatet av frågans behandling på nämndsnivån är en samfäll rekommendation om att SUHF:s riktlinjer för hantering av vetenskaplig oredlighet antas för att gälla som Mittuniversitetets egna.

Förslag till beslut:

Universitetsstyrelsen beslutar

att SUHF:s förslag till riktlinjer vid hantering av vetenskaplig oredlighet skall gälla vid Mittuniversitetet.

*Riktlinjer för
hanteringen vid
universitet och högskolor
av frågor om
vetenskaplig ohederlighet*

Sveriges universitets- och högskoleförbund
Fastställda vid Förbunds församlingens
sammanträde 1997-08-28

**Något om tankarna bakom det bifogade förslaget med
"Riktlinjer för hanteringen vid universitet och högskolor
av frågor om vetenskaplig ohederlighet"**

1 Bakgrund

Ingripande mot
vetenskaplig
ohederlighet -
en fråga om kva-
litetssäkring

Förfaranden som inom den vetenskapliga världen betraktas som vetenskaplig ohederlighet spänner över ett vitt fält. Den gemensamma nämnaren är att de alla klart framstår som ohederliga. De skiljer sig därmed från det "fusk" som kan bestå i slarviga eller metodiskt undermåliga arbeten, vilka dock redovisas ärligt i sin skröplighet.

Ohederligheten kan bestå i att förfalska eller friserat undersökningsresultat, men den kan också ligga på ett annat plan, exempelvis i att publicera resultatet av andras ansträngningar som resultat av eget arbete (en närmare redogörelse för olika slag av vetenskaplig ohederlighet finns i en rapport av den 13 maj 1994 - "Forskning en hederssak" - vilken rapport har utarbetats av Mats G Hansson på uppdrag av Svenska Akademiska Rektorskonferensen). Ohederlighet i forskningen är alltid något negativt för ett lärosätes anseende. Om det förekommer upprepade gånger, kan det bli förödande för lärosätet.

Mot denna bakgrund är hanteringen av frågorna om vetenskaplig ohederlighet i grund och botten en fråga om kvalitetssäkring i lärosätets verksamhet.

Varje lärosätes
ansvar för verk-
samhetens kva-
litet

Enligt högskolelagen skall verksamheten vid lärosätena bedrivas så att en hög kvalitet nås, såväl i utbildningen som i forskningen och det konstnärliga utvecklingsarbetet (1 kap. 4§). Ansvar för att så sker vilar på lärosätenas ledningsorgan. Som ledningsorgan anges i lagen styrelsen, rektor och - när det gäller forskning och forskarutbildning - fakultetsnämnden. Det är därmed både naturligt och ändamålsenligt att frågor om vetenskaplig ohederlighet hanteras av de ordinarie ledningsorganen vid respektive högskola. Här bortses då från det fall att den ifrågasatta ohederligheten inbegriper gärningar som kan falla under allmänt åtal och som därför skall utredas av polis- och åklagarmyndigheter enligt bestämmelserna i rättegångsbalken.

Med den nu redovisade principiella inställningen, att det ligger inom lärosätenas ansvar för hög kvalitet i verksamheten att ingripa mot vetenskaplig ohederlighet, är det främmande att tillskapa

något speciellt centralt organ för hanteringen av frågor om sådan ohederlighet. Att på det sättet lyfta ut frågorna om vetenskaplig ohederlighet skulle, i strid mot högskolelagens grundsats om lärosätenas eget ansvar, kunna förringa känslan av ansvar för att hålla rent på detta område. Den koordinering i hanteringsfrågorna som kan krävas torde mycket väl kunna ske genom samråd i exempelvis ett sådant organ som Sveriges universitets- och högskoleförbund.

Med detta sagt gäller det att ta ställning till hur frågor om vetenskaplig ohederlighet bör hanteras inom ett lärosäte.

Fakultetsnämndens särskilda ansvar när det gäller frågor om vetenskaplig ohederlighet

När det gäller frågor som har att göra med kvaliteten i forskningen och forskarutbildningen vid ett lärosäte intar fakultetsnämnden under ledning av dekanus en särskild ställning. Enligt 2 kap. 5a§ högskolelagen skall det finnas minst en fakultetsnämnd vid varje universitet och vid varje högskola där det finns vetenskapsområde med stöd av beslut av Högskoleverket (enligt regeringens förslag i prop 1996/97:141). Det bör därför i första hand vara en angelägenhet för fakultetsnämnden - och därmed initialt för dekanus - att ta itu med frågor om vetenskaplig ohederlighet vid lärosätet. Hanteringen då frågan uppkommer vid lärosäten utan fakultetsnämnd skall behandlas i det följande.

Att uppgiften primärt får anses ankomma på fakultetsnämnden utesluter inte att nämnden resp. dekanus - i fall då detta kan anses lämpligt - delegerar avgränsade uppgifter till exempelvis en prefekt. Om ledningen för ett lärosäte anser att delegering till institutionsnivå alls inte bör förekomma, bör den göra ett principuttalande om detta.

Fakultetsnämndens ansvar för forskningssidan utesluter inte heller att nämnden, om den skulle finna det mest lämpligt i något sammanhang, engagerar utomstående, på ett visst ämnesområde särskilt kunniga personer för att göra utredningen av vad som kan ha förevarit och ge ett omdöme till nämnden huruvida ohederlighet kan anses ha förekommit eller ej. Även om en sådan expertgrupp engageras, får dock fakultetsnämnden inte rimligen frånsäga sig sitt ansvar för kvaliteten i verksamheten. Det bör sålunda vara självklart att nämnden till sist - med ledning av de särskilt sakkunnigas rapport - tar ställning till frågan om ohederlighet förekommit eller ej, liksom om de åtgärder detta kan föranleda.

Information till rektor

Det är av vikt att rektor alltid informeras om påstående om vetenskaplig ohederlighet. Behovet av snabb information till rektor är särskilt påtagligt om saken förefaller allvarlig, eftersom det då kan bli fråga om att sätta in särskilda resurser i utredningen. Ett exempel kan vara det fall att anklagelserna riktas mot en senior forskare inom fakulteten och att särskilda jävsaspekter då måste beaktas.

Härutöver får det anses självklart att det utredande organet håller rektor informerad om ärendets gång, i den omfattning som är påkallad med hänsyn till ärendets natur samt under hand informerar rektor också om det ställningstagande man ser sig skola ta till slut.

Anklagelser mot forskare vid lärosäte utan fakultetsnämnd

Ett särskilt problem inställer sig när det gäller vetenskaplig ohederlighet från forskare som har sin anställning vid lärosäten utan fakultetsnämnd. Ledningen för ett sådant lärosäte bör ha möjlighet att välja mellan att ta sitt ansvar för kvalitetsarbetet genom att göra utredningen med hjälp av lämplig fakultetsnämnd eller att göra utredningen lokalt med hjälp av ett kompetent organ inom lärosätets egen organisation. Om utredningen görs lokalt, kan det ändå vara lämpligt att utredningen sker i nära kontakt med en fakultetsnämnd/dekanus.

Om utredningen har anförtrots åt en fakultetsnämnd, skall den å sin sida givetvis hålla nära kontakt med vederbörande rektor under utredningens gång, under hand informera rektor om sina överväganden och slutligen redovisa sitt beslut till rektor. Har fakultetsnämnden funnit ohederlighet belagt tjänar dess avgörande som grund för rektors ställningstagande till eventuella vidare åtgärder inom lärosätet.

Liksom fallet är då utredningen primärt ankommer på fakultetsnämnden, bör det organ som tänkts svara för utredningen direkt vid lärosätet kunna engagera utomstående sakkunniga till sin hjälp vid utredningen.

Rektors roll sedan fakultetsnämnden fattat sitt beslut

Vad som nu sagts innebär att handläggningen av frågor om vetenskaplig ohederlighet, liksom avgörandet huruvida sådant förfarande har belagts eller icke, bör ankomma på ett för forskningsfrågorna kompetent organ inom lärosätena, i första hand fakultetsnämnden. Avgörandet bör sålunda inte hänskjutas till rektor, annat än under mycket speciella omständigheter. Med rektors samlade ledningsansvar för verksamheten har rektor emellertid inte blott befogenhet utan - om det synes finnas anledning till det - skyldighet att se på hur ärenden inom lärosätet har handlagts av olika instanser under rektor.

Med den information som, enligt vad förut sagts, rimligen skall lämnas rektor under ärendets gång torde det sällan bli anledning för rektor att av egen drift ta upp ett ärende till granskning. Där emot kan tänkas att den som har förklarats skyldig till vetenskaplig ohederlighet liksom också en anmälare, som anser hanteringen eller beslutet oriktigt, vänder sig till rektor. En sådan hemställan bör behandlas som ett separat ärende hos rektor och avslutas med ett särskilt beslut av rektor.

Vilka anklagelser
bör tas upp?

Omsorgen om kvaliteten i forskningen gör att varje anmälan om eventuell ohederlighet får prövas på sina meriter. Understundom torde anmälningar kunna vara av sådant slag att det är försvarbart att lämna dem utan vidare åtgärd. Vissa kategorier av anmälare får emellertid förutsättas ha sådana särskilda insikter att en anmälan från någon inom de kretsarna alltid bör tas upp till noggrann prövning.

Till dessa kretsar hör i första hand forskare och doktorander vid det egna lärosätet eller vid ett annat lärosäte. Dessa personer bör väl veta vad som kan vara en ohederlig hantering i sammanhanget och har desslikes speciella förutsättningar att upptäcka det. Särskilt gäller detta fall då någon som sitt material redovisar sådant som tagits från forskarkollegor. Till de initierade, vilkas anmälningar bör ses som allvarliga, får också räknas industriföretag som lämnat ett visst forskningsuppdrag till lärosätet och som finner grund för att misstänka ohederlighet i genomförandet av uppdraget. Ytterligare exempel är anslagsgivare till speciella projekt, i fall där anslagsgivaren har förbehållit sig att fortlöpande granska projektet och även har kompetens till det (t.ex. Stiftelsen för strategisk forskning).

Forskningsetiken
bör beröras i forskarutbildningen

Vaksamheten över att ohederlighet inte förekommer i lärosätets forskning måste avse såväl dem som forskar i sin tjänst som dem i forskarutbildning, dvs doktoranderna, oavsett om de senare har någon befattning vid lärosätet eller ej. Med doktorand avses här en student som har antagits till och bedriver forskarutbildning; jfr 1 kap. 6§ högskoleförordningen. Det blir, när det gäller doktoranderna, en fråga om att markera vad forskningsetiken bjuder. För den sakens skull finns skäl att regelmässigt i forskarutbildning beröra problemet med vetenskaplig ohederlighet och att markera det tydligt genom att låta kurser i forskningsetik ingå i studieplanen.

Offentliggörande
av fakultetens
avgörande huruvida
vetenskaplig
ohederlighet före-
kommit eller ej

När det skett en utredning om vetenskaplig ohederlighet bör resultatet under alla omständigheter aktivt offentliggöras av lärosätet. Har utredningen vilat på fakulteten, bör det också ankomma på den att offentliggöra sitt avgörande av saken. På motsvarande sätt bör, i fall då utredningen skett lokalt vid lärosäte utan fakultetsnämnd, det ankomma på det organ som betrots med utredningsuppgiften att svara för offentliggörandet av sitt avgörande. Såsom skall beröras längre fram utgör avgörandena alltid allmänna handlingar, som normalt ej kan sekretessbeläggas och som därför är offentliga.

Om vetenskaplig ohederlighet anses ha förekommit, är det av vikt för tilltron till kvaliteten i lärosätets forskning att det klargörs både att saken utretts och vad man funnit utrett. Det kan också finnas skäl att direkt underrätta vissa parter, t.ex. berörda uppdragsgivare samt vetenskapliga tidskrifter, där material från den ohederliga verksamheten publicerats.

Om det vid utredningen inte framkommit belägg för att ohederlighet förekommit, är det med hänsyn till den ifrågasatta forskaren av vikt att denne får den upprättelse som ett friande beslut innebär. Dessutom har lärosätet även i sådant fall ett intresse av att klargöra att en ordentlig utredning skett.

Vikten av ett rättssäkert men också snabbt förfarande

För den enskilde forskarens renommé är det starkt belastande att ha befunnits skyldig till vetenskaplig ohederlighet. Det ligger därför vikt också vid att ingen utan goda grunder av sin fakultet förklaras skyldig till sådant. Ledningsorganen vid ett lärosäte har givetvis alltid att i sin handläggning iaktta kraven på ett objektivt och för den enskilde rättssäkert förfarande, innan slutlig ställning tas i ett ärende, men det finns särskild anledning att inskräpa det när det gäller avgöranden i frågor av det slag som här behandlats. Samtidigt är det av vikt att utredningen sker snabbt.

Frågor om överklagande

Beslut som fattas av ett lärosäte får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan bara om det är särskilt medgivet i författning (jfr 13 kap. högskoleförordningen). Någon föreskrift som ger rätt att klaga över beslut i ledningsfrågor av det slag som nu behandlas finns inte. Ett beslut av fakultetsnämnden att vetenskaplig ohederlighet konstaterats respektive inte kunnat konstateras kan alltså inte i sig överklagas till nämnden. Detsamma gäller det beslut som rektor fattar, om någon begär att rektor skall pröva fakultetens hantering.

En annan sak är att om utredningen i ett fall rörande vetenskaplig ohederlighet leder till disciplinära åtgärder kan beslutet om sådana åtgärder överklagas. När det gäller disciplinåtgärder mot anställda (beslut fattas av styrelsen eller personalansvarsnämnden) finns särskilda regler om överklagande. Är det fråga om disciplinåtgärd mot en studerande enligt de särskilda reglerna i högskoleförordningen, har studenten möjlighet att klaga till allmän förvaltningsdomstol.

Obefogad anmälan

Det finns vidare anledning framhålla att fakulteten vid sin utredning bör vara uppmärksam på de fall där anmälan framstår som helt obefogad och där det kan finnas skäl för misstanke att anmälan gjorts i syfte att skada. Även mot sådana beteenden finns det anledning att ingripa från de ledningsansvariga. Det kan anmärkas att det under vissa omständigheter kan bli aktuellt med straffansvar

för förtal för den som obefogat sprider uppgifter om en person som är ägnade att utsätta honom för andras missaktning.

Sekretess

En särskild fråga i handläggningen är den om sekretess under förfarandet. Två saker bör här initialt slås fast. Det första är att det slutliga ställningstagandet från fakultetsnämnd/dekanus bör dokumenteras skriftligt. Detta gäller givetvis också rektors beslut, om granskning av ärendets hantering skulle ha begärts hos rektor. Det andra är att detta dokument blir allmän handling, eftersom handlingen är upprättad i slutligt skick hos myndigheten, där ärendet avslutas. Detta senare följer av tryckfrihetsförordningen. Som det knappast torde finnas grund i sekretesslagen för att sekretessbelägga ett sådant avgörande i sig, blir handlingen tillika offentlig. Det är också - såsom har berörts ovan - från många synpunkter viktigt att den blir det.

När det gäller hanteringen av handlingar under ärendets utredning ställer sig saken dock annorlunda. Är det fråga om en helt intern utredning inom lärosätet, torde de handlingar som under utredningens gång tillförs från befattningshavare inom lärosätet utgöra internt arbetsmaterial i ärendet och därmed inte vara upprättade handlingar i tryckfrihetsförordningens bemärkelse. Har däremot en anmälan kommit in utifrån, vare sig det är från ett industriföretag eller ett annat lärosäte, utgör den handlingen en allmän handling som inkommit till det mottagande lärosätet. För att den skall få sekretess fordras direkt stöd i sekretesslagen.

Något om dokumentation och arkivbildning i forskningen

En förutsättning för att kunna utreda, huruvida vetenskaplig oohederlighet har förekommit, kan i flera fall vara att det finns nöjaktig dokumentation från forskningsprojekten. Uppmärksamhet måste därför även ägnas den frågan. Här bör först påpekas att dokumentationen över forskning som har utförts i tjänsten vid ett lärosäte inte är forskarens privategendom utan tillhör lärosätet. Handlingarna blir därmed i stor omfattning allmänna handlingar hos lärosätet, som ju är en myndighet, förvaltningsrättsligt sett.

Grundläggande regler om bevarande av allmänna handlingar finns i arkivlagen (1990:782). Vissa närmare föreskrifter finns i arkivförordningen (1991:446), bl. a. om Riksarkivets föreskriftsrätt. Allmänna handlingar skall gallras, för att arkiven skall bli hanterliga och kunna fylla sin funktion som informationskälla. Eftersom normerna för hur gallring skall ske måste anpassas olika för olika områden, har det lämnats till Riksarkivet att ge de konkreta bestämmelserna härom. Riksarkivet har också fastställt ett betydande antal gallringsföreskrifter, i stora delar specifika för olika myndigheter och deras särskilda verksamhetsgrenar.

För lärosätena gäller det att finna rimligt avvägda normer för vad som skall bevaras av materialet i ett forskningsprojekt. Givet är - i parallellitet med vad som gäller i traditionell förvaltning - att mycket som har karaktär av kladdanteckningar och koncept inte skall tillföras den slutliga dokumentation som skall bevaras. Sådant material blir normalt aldrig allmänna handlingar hos någon myndighet, utom i det fall det avsiktligt tillförs akten vid arkivläggningen. Däremot gäller, enligt grundsatserna i arkivlagen, att det material som krävs för att kunna se hur de redovisade resultaten uppnåtts, liksom förutsättningar och metoder som kommit till användning rimligen bör arkiveras. Detta reser särskilda frågor när det gäller material som framtagits genom datorbearbetning.

Det bevarande av material som sålunda bör ske med hänsyn till arkivlagstiftningen och kostnaden därför får inte på lärosätena uppfattas som något som väsentligen är åtgärder och kostnader för att säkra material i utredningar om vetenskaplig ohederlighet. Sett med hänsyn till lärosätenas egenintresse bör framhållas att sådant material ofta är till gagn för fortsatt forskning. Ur ett större perspektiv skall i anslutning därtill nämnas att ett tungt motiv för lagstiftningen om myndigheternas arkiv har varit att arkiven av lagstiftaren ansetts ha en betydelsefull roll just som en del av det som kallats nationens minne. En annan väsentlig grund har varit att möjliggöra den insyn i den offentliga verksamheten som setts som essentiell. Skulle handlingar förstöras sedan ett ärende avslutats, vore handlingsoffentligheten föga värd.

2. Förslag till åtgärder

Mot den nu angivna bakgrunden föreslås att universitet och högskolor etablerar riktlinjer för hanteringen av frågor om vetenskaplig ohederlighet. Förslag till sådana riktlinjer lämnas i bilaga till denna promemoria. Dessa riktlinjer är inte avsedda att ges i form av myndighetsföreskrifter utan är tänkta som en manual för att försöka nå ett enhetligt och kvalitativt gott hanterande av frågorna.

Vissa lärosäten har redan antagit principer för hantering av frågor om vetenskaplig ohederlighet. Det föreslås att de jämför dessa med de nu föreslagna riktlinjerna och överväger om justering bör göras i något hänseende.

Vissa riktlinjer för hanteringen av frågor om vetenskaplig ohederlighet*

Ansvarigt organ

1. Vid lärosäten med fakultetsnämnd bör utredning om vetenskaplig ohederlighet ankomma på denna, om inte rektor för visst fall beslutar annorlunda.

Om inte fakultetsnämnden beslutar annat, leder dekanus undersökningen. Nämnden eller, efter nämndens bemyndigande, dekanus kan lägga vissa utredningsuppgifter i ett ärende på annan ledamot av fakultetsnämnden.

2. Vid lärosäten utan fakultetsnämnd bör principbeslut ha fattats huruvida frågor om vetenskaplig ohederlighet i första hand skall utredas av något lokalt organ för forskningsfrågor eller av fakultetsnämnd vid lärosäte med sådant organ. Även här bör rektor för visst fall kunna förordna att utredningen skall ske genom annat organ än det som i första hand avsetts komma ifråga.

Om utredningen genomförs lokalt vid lärosäte utan fakultetsnämnd bör övervägas om arbetet skall genomföras i kontakt med lämplig fakultetsnämnd.

3. Vid lärosäten med fakultetsnämnd bör anmälan om misstänkt vetenskaplig ohederlighet som regel göras hos dekanus. Skulle anmälan avse dekanus eller ledamot av fakultetsnämnden, bör anmälan dock alltid göras direkt till rektor.

*Observera att dessa riktlinjer inte är avsedda att fastställas i föreskriftsform utan är tänkta som en manual för en rimligt enhetlig och rättssäker hantering av frågor om ifrågasatt vetenskaplig ohederlighet

4. Dekanus skall ofördröjligen informera rektor om misstankar om vetenskaplig ohederlighet som kommit till fakultetsnämndens kännedom. Därvid bör dekanus särskilt påpeka om det finns jävsfrågor att beakta i utredningen.

5. Vid lärosäte utan fakultetsnämnd bör anmälan göras direkt till rektor.

6. Görs anmälan till annan befattningshavare än rektor eller dekanus, skall denne skyndsamt vidarebefordra anmälningen till dekanus eller, i förekommande fall, till rektor.

Delegering av utredningsuppgifter

7. Om det befinnes lämpligt i det enskilda fallet, bör fakultetsnämnden eller, efter bemyndigande från nämnden, dekanus kunna delegera vissa utredningsuppgifter till prefekt eller motsvarande. Om lärosätets ledning anser att sådan delegation ej bör förekomma, bör den göra ett principuttalande om detta.

Huruvida någon delegering bör kunna komma ifråga vid lärosäten utan fakultetsnämnd får bedömas lokalt.

Om fakultetsnämnden anser sig ha svårigheter att själv genomföra utredningen, bör nämnden kunna tillkalla särskilda sakkunniga till sin hjälp. Motsvarande bör rimligen gälla för det organ som fått utredningsuppgiften vid ett lärosäte utan fakultetsnämnd. De eventuellt engagerade sakkunniga skall givetvis redovisa sitt resultat till fakultetsnämnden resp. det utredande organet som har att slutligt ta ställning i saken.

Anklagelser som alltid bör föranleda utredning

8. Med hänsyn till de särskilda insikter som anmälaren rimligen kan förutsättas ha i de fall som anges under a - c nedan, bör utredning alltid göras i följande fall:

a) Anmälan görs från forskare eller doktorand vid det egna lärosätet eller vid annat lärosäte eller vid en annan renommerad forskningsinstitution. Med doktorand avses student som har antagits till och som bedriver forskarutbildning; jfr 1 kap. 6§ högskoleförordningen.

b) Anmälan görs av uppdragsgivaren för visst projekt.

c) Anmälan görs av sådan part, som utan att vara uppdragsgivare i vanlig mening, är anslagsgivare till ett projekt och tillika följer projektet vetenskapligt.

9. Fakultetsnämnden eller rektor bör vidare initiera undersökning, om man erfar att det pågår en tydlig ryktesspridning om vetenskaplig ohederlighet.

Förberedande undersökning och vad som bör beaktas ifråga om offentlighet och sekretess i sammanhanget

10. Handläggningen vid en anmälan om fusk bör inledas med en förberedande undersökning. Den skall syfta till att ge underlag för att avgöra om det föreligger en så stark misstanke om fusk att utredningen bör drivas vidare eller ej. Denna del av utredningen bör bedrivas skyndsamt och helst inte i något fall ta längre tid än två månader.

11. Vad som framkommit genom anmälan liksom då olika personer hörs i saken måste dokumenteras ordentligt, dels som underlag för kommande ställningstagande, dels för att den som anklagats skall kunna få del av vad som riktats mot honom.

12. Den anklagade skall givetvis höras under detta inledande skede.

13. Reglerna om offentlighet och sekretess medger att nedteckningar av vad som framkommer vid hörande av olika personer liksom skriftligt material som tas in inom lärosätet tills vidare behandlas som arbetsmaterial. Som sådant utgör det inte upprättade handlingar i tryckfrihetsförordningens mening och är därmed inte allmänna handlingar i detta skede.

Observera dock att en anmälan som kommer in skriftligen utifrån utgör en till lärosätet/myndigheten inkommen handling och därmed är en allmän handling vid lärosätet. En sådan handling kan sekretessbeläggas bara med direkt stöd av sekretesslagen. Utgångspunkten i tryckfrihetsförordningen är att allmänna handlingar är offentliga.

Fortsättningen: alternativ 1; den förberedande undersökningen ger ej fog för fortsatt misstanke om att vetenskaplig ohederlighet förekommit

14. Om den förberedande undersökningen inte ger fog för fortsatt misstanke att vetenskaplig ohederlighet har förekommit skall det utredande organet, t.ex. fakultetsnämnden, fatta ett beslut som ut-

visar detta. Ärendet är därmed avslutat hos den instansen. Någon laglig möjlighet att sekretessbelägga ett sådan beslut torde inte finnas och naturligtvis är det viktigt att beslutet ges offentlighet, inte minst med hänsyn till den vars arbete har ifrågasatts. Huruvida ytterligare åtgärder - såsom särskild information om beslutet e.dyl. - kan vara påkallade för att rentvå den anklagade får bedömas i det enskilda fallet.

15. Vid beslut, som innebär att misstanke om vetenskaplig ohederlighet inte längre föreligger, arkiveras ärendet. Därvid bör tillses att i akten bevaras material som är relevant i ärendet och möjliggör en senare kontroll. Arkiverat material blir allmänna handlingar och kan sekretessbeläggas bara med direkt stöd i sekretesslagen.

Fortsättningen: alternativ 2; den förberedande undersökningen ger fog för kvarstående misstanke om att vetenskaplig ohederlighet förekommit.

16. Finner det utredande organet - exempelvis fakultetsnämnden - efter den förberedande undersökningen skäl att alltjämt misstänka vetenskaplig ohederlighet, skall samma organ driva utredningen vidare, om det inte av särskilda skäl, såsom brottsmisstanke e.dyl. blir fråga om att koppla in andra organ. Det skall här understrykas att den interna utredningen av lärosätets egna organ sker enbart med hänsyn till lärosätets ansvar för kvaliteten i den vetenskapliga verksamheten vid lärosätet.

Ställningstagandet att utredningen bör drivas vidare anmäls ofördröjligen till rektor. Jävsaspekter övervägs på nytt, nu med tanke på hur utredningen skall bedrivas vidare.

Material som insamlas inom lärosätet i denna fas kan, liksom material som samlats under den förberedande undersökningen vara arbetsmaterial t.v. Arbetsmaterial från den inledande fasen förblir givetvis arbetsmaterial t.v. eftersom ärendet i detta fall inte är avslutat.

17. Även den fortsatta utredningen bör bedrivas skyndsamt. Som riktmärke bör gälla att den slutförs inom fyra till fem månader från det att den förberedande undersökningen inleddes. Noggrann dokumentation av utredningen bör eftersträvas.

18. Den som är föremål för utredningen skall, i enlighet med grundläggande principer i svensk förvaltningsrätt, före avgörandet få ta del av allt det material som kommit fram, så att avgörandet inte grundas på något för honom okänt.

19. Utredningen avslutas med att det utredande organet fattar ett beslut i vilket det klargörs huruvida detta - vetenskapligt ansvariga - organ funnit ohederlighet ha förekommit eller ej. Beslutet är, enligt vanliga regler om handlingsoffentlighet hos myndighet, allmän handling och torde varken kunna eller bära sekretessbeläggas.

20. Om beslutet innebär att man inte finner vetenskaplig ohederlighet vara belagt ligger, med hänsyn till den utpekade forskarens vetenskapliga renommé, vikt vid att beslutet görs känt.

21. Om fusk befinnes ha förekommit, bör i beslutet klart och tydligt anges vad för slags ohederlighet i den vetenskapliga hanteringen som genom utredningen har belagts.

22. Om fusk skulle beläggas i uppdragsforskning, vars exakta innehåll det skulle kunna vara till skada för uppdragsgivaren att avslöja - och vars innehåll därför kan omfattas av sekretess vid lärosätet - ligger det vikt vid att beslutet rörande ohederligheten likväl avfattas så att det inte i sitt huvudinnehåll behöver sekretessbeläggas.

Information till rektor innan beslut fattas efter fortsatt utredning

23. I ärenden där misstankarna varit tillräckliga för att fortsätta utredningen efter den förberedande fasen skall det utredande organet - t.ex. fakultetsnämnden - innan det avgör ärendet noggrant informera rektor om vad utredningen, enligt detta organs uppfattning, givit vid handen. Härvid får rektor tillfälle att besluta om ytterligare utredningsåtgärder skall vidtas, innan ärendet avslutas.

Vissa särskilda åtgärder som kan komma ifråga efter ett beslut i vilket det fastslagits att vetenskaplig ohederlighet förekommit

24. Det är väsentligt för upprätthållandet av hög standard i forskningen och tillit till forskningsverksamheten att resultatet av utredningen görs offentligt, i de fall en forskare har beträffats med vetenskaplig ohederlighet samt att direkt information i saken lämnas inom den berörda delen av forskarsamhället. Efter omständigheterna får bedömas om särskild information bör lämnas t.ex. till vetenskapliga tidskrifter i vilka berört material har publicerats och om det finns behov av information i tidskriften om vad som har ådagalagts i saken. För det fall att den som övertygats om

vetenskaplig ohederlighet har ett vetenskapligt uppdrag hos någon myndighet, bör prövas om inte myndigheten skall underrättas.

25. Det utredande organets avgörande överlämnas skyndsamt till rektor. Det ankommer sedan på rektor att avgöra om det finns grund för att överväga disciplinära åtgärder, vare sig det är fråga om sådana åtgärder mot personal eller mot studenter. Likaså ankommer det på rektor att i personalansvarsnämnd/styrelse ta upp frågor om någon bör skiljas från sin tjänst.

Rektors utlåtande över det utredande organets handläggning och ställningstagande

26. Den som vill påkalla rektors granskning av det utredande organets handläggning och slutsatser i ett ärende om ifrågasatt vetenskaplig ohederlighet bör vända sig särskilt till rektor i denna sak. En sådan begäran kan prövas av rektor som ett led i dennes samlade ansvar för verksamheten vid lärosätet. Rektor torde, när det gäller de slutsatser det utredande organet har dragit, vara oförhindrad att ha annan mening och att uttala det.

Ärendet hos rektor torde vara att betrakta som ett särskilt ärende.

Dokumentation och arkivbildning i forskningsprojekt

27. Med hänsyn till den betydelse som dokumentation och arkivbildning har bl.a. för utredningar om vetenskaplig ohederlighet bör fakultetsnämnden överväga om det - inom ramen för de generella krav som finns rörande arkivbildning - finns särskilda aspekter som bör beaktas när det gäller arkivbildningen i forskningsverksamheten. Fakultetsnämnden bör i förekommande fall anmäla sina synpunkter till rektor.

Utbildning för forskarstuderande om vad forskningsetiken bjuder

28. Fakultetsnämnden bör sörja för att de forskarstuderande i sin utbildning bibringas kännedom om vilka forskningsetiska regler som gäller inom vetenskapssamfundet.